

MITOLOGIA : EL PRIMER HUMANISME

(Inauguració curs escolar Lleida, 2003-2004- Auditori Granados)

És un honor estar present de manera activa en la inauguració del curs escolar 2002-2003 ; les variacions que els sistemes escolars han sofert en tants d'anys i que els més veterans dels professors hem viscut, no han fet sinó augmentar la nostra inquieta curiositat per aquesta experiència de vida i de cultura compartides que és el dia a dia pedagògic. De fet, la societat, en qualsevol dels seus graus i en totes les seves vivències, està immersida en el fenomen pedagògic.

Hom ha afirmat en els darrers cinquanta anys que els mapes sociològics delataven un predomini dels estudis científics per damunt dels humanístics. I és ben cert que el ritme dels descobriments científics, la inevitable ampliació del panorama tecnològic que les guerres -per altra banda execrables- propicien , van crear una concentració d'elecció de carreres de perfils científics. Aquesta tendència es va veure prou palesa durant el segle XX, tan ric en experiments, avenços, conquestes socials, capgirament dels plantejaments científics i salt endavant dels tecnològics. Tots som fills del segle XX, és encara el nostre segle. Doncs bé, dins aqueix segle tot just finit, un perfil social inspirat per països de tall pragmàtic i de concepcions competitives, ajudà a fer el pes en aquell sentit.

En alguns països de camp científic poc desenvolupat, com era el conjunt d'Espanya a finals de la II Guerra mundial, l'acceleració de la demanda de carreres científiques estigué encara frenada un cert temps per les escorrialles dels plans d'estudis no solament humanístics, sinó postmedievals implantats pel règim sorgit del 1939. Els qui volien seguir realment cursos de ciència superior emigraven , de forma que entre els que es quedaven era altament meritori aconseguir un grau d'excel·lència en el terreny científic. Amb l'arribada dels tecnòcrates als governs finals dels general Franco es produí des de les altures una incentivació dels estudis científics, i com que aquest país se sol significar

per les ondulacions més marcades, el sobtat increment dels estudis científics - que de retruc creà una psicosi social de descrèdit i exclusió del camp de les lletres - determinà com a correspondència poc menys que l'oblit de l'àmbit humanístic. Això s'ha perpetuat quasi fins avui, perquè la tecnocràcia ha continuat empeltada en la nostra vida social. I un utilitarisme ran de terra, que no pot beneficiar altre que la gran globalització i el consumisme, pretén crear una mentalitat de triomf i de benestar material en exclusiva, mancat de detalls de sensibilitat, alhora que es manifesta enrasador del gust i amb molt poca capacitat de maniobra per a la creació.

Aquest fenomen ha vingut acompanyat, i no sé fins a quin punt propiciat, per la irrupció de les masses en la vida de cada dia de manera ostensible. Ortega i Gasset va denunciar el fet a *La Rebelión de las Masas*. En la seva anàlisi, prou aguda, hi havia un regust alarmat i entristit de la pèrdua de les valors admeses tradicionalment, dels models de conducta i de selecció, del gust, que els temps començaven a deixar enrere. Encara no havíem arribat a l'utilitarisme posterior, imitació en definitiva, almenys en els seus inicis, del model estadunidenc. Rebaixem tant com vulguem la possible exageració dels mots precedents, però la realitat és que tot just ara se surt del túnel quasi exclusivament científic i s'endevina un tímid guany - potser inestable - dels estudis humanístics. Els dos extrems de l'apreciació de la seva vàlua els tindrem contraposant aquells que els donen importància preferent i aquells altres que els consideren poc menys que un destorb. Com sempre, en el terme mitjà hi ha la virtut, com deien els clàssics. Tota exageració per polarització resulta a la llarga, risible: recordo una actitud de refús total, per incomprensió, del món clàssic en un estudiant de l'antic batxillerat que, havent-li demanat parer a propòsit d'una fotografia de l'Acropolis d'Atenes va engegar, amb enèrgica befa: "*Un munt de pedres*".

I estava davant la reproducció d'un monument clàssic, i quan dic clàssic penso tant en les ruïnes d'Efes com de Persèpolis, en Aristòtil com en Eratòstenes, i Virgili; també en Miguel Serveto, en Ramon Llull i en Copèrnic, igual en Dostoievski que en Pau Casals, Marie Curie, Einstein. o Akira

Kurosawa. Els clàssics ho són en tant que han deixat una petja, que d'una manera o altra, en gran o petita mesura, hem de seguir: sense els clàssics ningú no és del tot allò que està en mesura d'ésser. I aquesta acceptació de principi marca la persona sensible, mentre que el seu refús dibuixa algú que no és -ho repeteixo- allò que plenament podria arribar a esdevenir. I que està condemnat a enfonsar-se dins la massa més grisa i opaca.

La ciència, el progrés, avançà des de l'antiguitat més remota, des dels primer humans, en dues línies : 1) provatura i error d'una banda ,o sigui experiència / praxi ,i 2) creença en poders superiors per l'altra. L'experiència i error és camí vàlid per a tothom, i la més gran part del progrés humà, individual i col·lectiu, li està en deute. Dit això, afegim que els poders superiors al·ludits poden ser avui dia una freda concepció de l'ignot , d'aquell més enllà que deixa sempre el problema científic per resoldre del tot, com a substitució racional de la divinitat Un dia , a casa meva, responent a unes preguntes profanes, em va dir el doctor Joan Oró: “ dóna'm una mol·lècula d'hidrògen i et fabricaré l'univers... Ara: no em demanis d'on ve l'hidrògen”.

Per altra banda hi ha un marc de nivell superior que per a les persones creients sol correspondre a un o uns éssers poderosíssims, concebuts amb poders especials, adorables i congraciabls , dels quals podem esperar complicitat i amb els quals convivim, i la mostra més elevada dels quals és la figura d'un Déu infinit, pare i responsable de l'Univers.

O d'uns déus, o monstres, o forces naturals sotadament personificades. Els rius personalitzats, les muntanyes que són gegants , les noies-font...Des de la més reculada forma humana de vida, tota força que depassava l'home feia por, i combatre la por es feia a través d'explicar contalles, que anomenem mites, que ens alliberessin de l'angoixa - o expliquessin - la tempesta, els trons, la mort, les malalties, el cel i la terra. Perquè la raça humana es va interrogar, des de l'albada del raonament, pel seu àmbit envoltant, les forces que la superaven i els misteris del firmament.

Diu el mitòleg Douglas Gifford : *Les llegendes i els mites sovint tenen una intenció encoberta, i les accions dels déus i els herois es*

troben influïdes per idees de bona conducta o per pràctiques acceptades. Els herois i els dolents de les històries hi representen qualitats diferents, i comporten conceptes abstractes a la vida, d'una manera que el poble pot entendre fàcilment. Llurs aventures simbolitzen els ideals i els problemes de les persones corrents; tot el munt de llegendes i mites, encara que inclou fets històrics, al capdavall és un retrat de la mentalitat humana.

En cultures diverses aquell nivell superior presenta també variants, els éssers divins són uns quants o una munió. L'atribució de determinades missions específiques per a cadascun i la narració dels fets realitzats per ells a benefici o malefici dels humans és la Mitologia. Per al món occidental de tradició cultural judeo-pagano-cristiana, dos universos de nivell superior, han conviscut durant segles : la Bíblia i la Cosmogonia i Teofonia greco-llatines, que resumim amb el nom quasi exclusiu de Mitologia, afegint a les divinitats estrictes les semidivinitats, és a dir, els herois.

La Bíblia i la Mitologia van formar part dels **curricula** durant segles , no pas abassegadorament, però sí com a referència per a l'educació moral, per a la formació de la persona.

Aquesta persistència dels textos bíblics i mitològics, es va petrificar en contalles, tradicions transmises, i incorporació dels episodis dels déus , profetes, apòstols, herois i ésser meravellosos a la literatura. I la literatura les va repetir en tots els seus camps : el poema, l'apòleg, la paràbola, el teatre, la narrativa llarga. I com més temps passava més importància i gruix prenién aquells personatges, tant més que les seves accions esdevenien exemples morals i ells mateixos formaven un model en la consciència del receptor, lector o oient: la figura d'Hèracles, traduït com Hèrcules, es formulava en la ment de cadascun dels qui en sentien a parlar, amb uns atributs de coratge, força, decisió i capacitat de superació incomparables. I, per tant, envejables. La figura de Moisès és la d'un cabdill

amb les condicions innegables per conduir un poble i donar-li forma . La Samaritana és l'epítome de la pietosa cooperació per a l'alleujament, i Ulisses és l'aventurer ple de recursos , l'enginy superant la força , al mateix temps que la imatge del destí intricat, gens fàcil, de l'home. La plasmació mental a què les figures de tradició mítica donen origen genera al més sovint una iconografia determinada que arrenca de les més antigues estàtues i gravats i arriba fins avui : Polifem té un únic ull i és un gegant, Ícar no és mai representat com el joventet a peu, sinó proveït de les efímeres ales que Dèdal, el seu pare, li forní ; Hermes (o Mercuri) porta unes sandàlies amb petites ales, Hefest (o Vulcà) és un ferrer de tall, lleig, suorós, ranc. Tirèsius és cec, i Orfeu camina sempre acompanyat de la seva lira tant com Àrtemis (o Diana) tragina l'arc i les fletxes.

L'ensenyament tradicional , la lectura particularment, es trobava i en part es troba encara, acarada a freqüents aparicions dels personatges mitològics o de llocs que requereixen una explicació. Cal dir com eren i per a què servien, posant-ho en termes domèstics. Altrament, el jove lector, ell o ella, es perd. Conseqüentment , el magatzem de la mitologia , si bé no serà una assignatura, és i cal que sigui un recurs pedagògic a l'abast del docent i una referència fàcil de consultar per part de l'alumne. Sortosament avui tot aquest material ha entrat en la xarxa informàtica. Aquesta experiència de consulta i acumulació de dades sobre éssers i llocs mitològics , amplia considerablement l'horitzó de possibles connexions en la ment del jove o de la noia. Per què a l'Atlàntida de Verdguer es parla del Jardí de les Hespèrides ? Hesperia era el Mediterrani occidental, i el nom és pres de Hesper (en llatí vesper , vespre) , perquè era l'indret per on es ponía el sol, al capvespre .

Tanmateix ,i ben lamentablement, els temps darrers no han afavorit gaire la conservació del sostingut ferment d'identificació dels personatges i llocs mitològics, llegendaris, bíblics. Recordo una classe meva , fa uns vint-i-cinc anys, en què van aparèixer amb pocs dies de diferència els noms de Job, d'Apol.lo i de Pegàs . La frase " tenir més paciència que Job "era un no-res total

per als alumnes ; I encara que sembli un acudit, Pegàs els evocava només un camió i Apol.lo un coet espacial.

Diríem que el món modern no vol saber res amb la ,mitologia ? Certa mitologia li sembla llunyana, però el món modern mitifica com mai . I per aquesta banda potser fariem entendre als joves estudiants el valor / símbol dels personatges mítics. El món modern mitifica figures , llocs, esdeveniments contemporanis . Mitificar és elevar a categoria de símbol i objecte d'adhesió, identificació, veneració i tot, (per descomptat emulació), les persones, els llocs, els esdeveniments al.ludits. El recentment traspasat segle XX ens ha fornít cerimònies mitificades -Jocs Olímpics-; figures mitificades -Elvis Presley, Superman, Els Beatles, Marilyn, Pelé, el Che Guevara, Tarzan, el moviment hippie-; accions mitificades - la conquesta de l'espai, els transplaments , el maig del 68 , ...; mitificacions generalment acomplertes a càrrec dels joves (d'aquell moment, ben entès).

Quan el mite modern s'ha introduït pot ser que perduri o pot ser que duri només una temporada : si és això darrer, llavors potser no s'ha guanyat la medalla de mite, només ha estat una moda. Per intensa que sigui, per arribar a mite, cal que aquell símbol es petrifiqui i quedi inserit, xip perpetu, en la consciència col.lectiva; i acceptat universalment. Alguns mites del cinema, per posar un exemple massiu, poden perdurar.Chaplin, Bette Davis. Superman, l'ànec Donald, Tin-tin.

Poc abans he esmentat noms de personatges del món màgic, grecs o bíblics . En el cas dels grecs , quan es tractava de divinitats, donaré també el nom llatí, perquè aqueixos personatges podem trobar-los referits a partir d'una tradició llatina tant com grega; i recordem tothora que els anomenats dotze olímpics, -els grans déus i els déus menors sumaven dotze - van ser adoptats pels romans , els quals els donaren altres noms, de vegades identificant aquells éssers venerats que vivien a l'Olimp amb divinitats del seu propi món protohistòric o etrusc. Vet ací, doncs, que Zeus esdevé Júpiter, que Hera esdevé Vesta, Apol.lo (no sempre) és Febus, Atena passa a Minerva, Posidó és Neptú,

Ares es transforma en Mart , Afrodita en Venus. Hermes en Mercuri, etc...Hefest equival a Vulcà i Hades a Plutó.

La Mitologia col·loca aquests éssers divins en un marc específic per a cadascun o cadascuna : Posidó és el rei dels oceans, Zeus el dels cels , Àrtemis dels boscos, Hefest de les profunditats. Insistgeixo que dono ara els noms grecs, pels quals potser no ens són totalment recognoscibles els personatges; repetirem que Àrtemis ,deessa dels boscos, és en llatí Diana. De vegades la identificació entre persona i lloc és molt precisa : Hefest tenia l'obrador de forja al fons de l'Etna ,i de segur aquesta fou la causa que els romans li donessin el nom Vulcà, és a dir, volcà . Pràctics com eren, a més a més, els romans devien pensar que si treballava al fons del volcà, a aquell ferrer poc que li caldria encendre ni atiar cap foc. Àrtemis / Diana és la deessa totalment bosquetana, caçadora, a més ; quan disparava un fletxa, abatia la peça. Bona punteria , la mateixa que ens cal per fer diana.

Una llista de les divinitats i dels herois seria inacabable: un diccionari mitjà de mitologia , de la mida dels de consulta als instituts, podria contenir de 700 a 1200 noms. Només els especialistes en mites poden endinsar-se en aquesta mar profunda i densa. De cara a les referències culturals, a l'hora de treballar escolarament, el que hem de fer és recórrer a les explicacions pertinents en cada episodi que es presenti a l'atenció de l'estudiant o a la nostra de curiosos. Però és convenient també , si esqueia, d'explicar el personatge ja a la primera referència o cita que aparegui, amb tot el seu entorn.

Vegem-ne un exemple : determinat personatge del llibre que llegim, Eneas, per exemple, baixa als inferns, segons conta Virgili a l'*Eneida*. PRIMER: què era i com era l'infern per als antics, lloc on anaven a parar els difunts, i on un tribunal de tres jutges decidia si mereixien la recompensa d'hostatjar-se a l'Elisi, lloc deliciós, lluminós, perfumat -no només Lleida, ans moltes ciutats tenen Camps Elisis - o al Tàrtar ,abisme negre i fred (en grec el verb *tartaritzo* vol dir tremolar); també els evangelis cristians recullen la frase " a fora a les tenebres: allí hi haurà els plors i el cruixir de dents" Mateu 8.12); SEGON: qui regnava als inferns : Hades/ Plutó (atenció, hi ha un planeta dit

Plutó , algú el va batejar així. Qui ? Un astrònom el 1933). Hades/Plutó és un personatge d'aspecte sever i mirada ombrívola. TERCER : Per què Hades/Plutó és el déu dels inferns ? (Advertiré que aquí la identiuficació és total, de manera que Hades ja volia dir inferns.) Hades és el déu dels inferns perquè en un moment de la Teogonia (història de les divinitats) els tres fills d'Urà/Saturn es reparteixen l'univers: Zeus/Júpiter es queda els cels, Posidó/Neptú les aigües i Hades/ Plutó el regne subterrani(cf. plutoni). QUART: Com s'hi entra a l'Hades: cal travessar l'Estigi, riu al fons de la terra que forma una llacuna mefítica i pestilent . Un barquer us trasllada a la riba d'accés: és Caront , a qui heu de pagar un òbol (*obolós*, moneda atenenca de 1/6 de dracma) -encara avui una contribució en diner o una propina ,o una almoina al temple pot ser un òbol.

El déu Hades / Plutó ,té al seu costat un altre ésser aterridor, el gos Cerber, de tres caps , que a mossegades o lladrucs impedeix als vivents que entrin, i a les ombres (mig ànima-mig cos) dels difunts que en surtin. La fermesa amb què aquest estrany ca fa de porter ha determinat en el llenguatge periodístic popularitzat en castellà, que al porter de futbol se li digui *can-cerbero* .

El déu Hades/Plutó té un arbre atribuït, el xiprer. Aquesta tradició relacionada amb la mort, perdura avui, i en l'horitzó dels nostre camins la presència d'un cementiri és delatada per les punxes dels xiprers, encara que a les masies el xiprer indica hospitalitat .

Per als grecs tota caverna no explorada, tota cavitat misteriosa, podia ser l'entrada als inferns, particularment si, com sol passar en força indrets de la Mediterrània, de la cova en surten vapors més o menys sulfurosos o pestilents. Encara, a la literatura catalana medieval, el *Viatge al Purgatori de Sant Patrici* , de Ramon de Perellós, refereix una expedició fantàstica - com vora tres segles després farà Pere Portes- cap a l'ultratomba des d'una cova, endins, endins.

Ramon de Perellós (segle XIV) fa el viatge per veure si el seu senyor, el recentment mort comte-rei Joan I, és al purgatori o no. Durant tota l'edat Mitjana se succeïren les expedicions per l'interior de les coves en cerca del Purgatori ,dit de Sant Patrici, segons una tradició irlandesa. Explicar la

peripècia aventurera de Bernat de Perellós no és allunyar-se gaire del tema funerari i de les divinitats dels avers, tal com ho plantejaven els grecs.

Puc assegurar que el mestre o mestra que destini una sessió a contar el tema del déu grec de les profunditats i dels seus atributs, dels personatges col·laterals, dels símbols i del significat de tot plegat, tindrà el juvenil auditori totalment encisat, i de segur que fascinat per l'aura legendària, altament literària en termes de fantasia, d'aquest centre d'interès. I si li sobra temps pot explicar que Hades tenia en principi també una significació agrícola i d'aquí ve que raptés Persèfone/Proserpina, filla de Demèter/Ceres, deessa de l'agricultura i la fes esposa seva, i la tingués vivint al seu tètric palau de les profunditats, com la llavor és enterrada endins de la terra. De Ceres deriva cereal i de la força de Ceres, *Cere vis*, (-vis és força-) la *cerevisia* o cervesa.

Com podem veure la teranyina de la Mitologia és espessa i, confessem-ho, inacabable. Perquè, encara, Demèter/Ceres, amb la seva filla Persèfone, vivia a Sicília o Trinàcria, -"tres punxes" en grec (ràpidament apareix com a imatge mental un mapa de Sicília que permet veure les tres punxes) que, de fet, era una llosa que amagava dessota el cos del gegant Tifeu. Aquest fa de tant en tant esforços per treure's aquell pes tan enorme de sobre i, irat i furiós, escup foc i fum i cendres a través de l'Etna. Tant d'esforç provoca algun terratrèmol...

Els mites poden ser teogònics, en què els conflictes narrats s'esdevenen entre divinitats, de vegades per establir jerarquies; cosmogònics, on els elements naturals lluiten entre ells -i, amb el tema Verdaguer, si repassem l'Atlàntida hi trobarem un eco d'aquell món mineral animat-. O tercer: antropogènics, que tenen per protagonistes els éssers humans en llur relació amb la divinitat. Els escatològics tracten de la fi del món, del futur últim. Els morals, del bé i el mal contraposats. Etc., etc.

I què en queda de les faules antigues, mitològiques, en el món d'avui? A través de la tradició, munió d'exemples, tant en l'esfera mental com lexical: de la faula d'Eco i Narcís, la nimfa i el jove, n'ha quedat el mite de Narcís, agradat de sí mateix (narcisisme); i ja sabem com abunden els

narcisismes en el nostre món. Èdip ens ha llegat dins la seva terrible història el complex d'Edip, l'oposició fill-pare, assassinat, incest amb la mare... tan fruitosa en la psico-anàlisi-. La figura d'Antígona -precisament filla d'Èdip- inspira els literats moderns -Espriu entre ells - per tractar, a més de l'amor filial, el tema de la rebel·lió contra els tirans. Baucis i Filemó, els amants perpetus, que arriben a vells i demanen a Zeus que els mantingui eternament units més enllà de la mort, són transformats - la metamorfosi sovinteja molt dins la mitologia- en dos arbres que es dreçaven junts davant de la que fou la seva casa. Per tant, el nom Filemó és més antic que no apareix als dibuixos dels còmics. Hi ha temes que es perpetuen més en arts plàstiques que no en literatura. És el cas del judici de Paris, que ha de determinar qui és la més bella divinitat, Afrodita, Hera o Atena. Frisos escultòrics, poemes, i quadres de pintura l'han reproduït. La guanyadora, segons el dictamen de Paris, obtindria la poma d'or que Èride (la discòrdia) havia promès. Avui dia qualsevol objecte o situació que crea un conflicte i oposició és dit la poma de la discòrdia. Sembla ser que la poma ha creat conflictes des de molt abans de la mitologia, o si no, recordeu una xicota anomenada Eva.

Eurídice, a qui enyora el seu enamorat, Orfeu el músic, és ressuscitada pels déus, que permeten que Orfeu la tregui dels inferns, A condició que *no la miri* abans de sortir a la llum del dia. Eurídice segueix Orfeu per les galeries infernals en cerca de l'exterior; llavors l'impacient Orfeu es gira. I la noia és altre cop precipitada als averns. El tema de la curiositat es lliga aquí amb el de la prohibició, que sol generar encara més desig: pensem en la dona de Lot a la Bíblia, convertida en estàtua de sal per haver gosat mirar enrere. I quin elogi més poètic no amaga el crebament de la prohibició. Quina amorosa impaciència, la d'Orfeu!

Prometeu, situat per "edat" al nivell de Zeus, és un benefactor de la humanitat, roba el foc per tornar-lo als humans, -és el foc el símbol del coneixement?- Mentre que Pandora, enviada per Zeus per castigar els humans, és portadora d'una gerra on hi ha tots els mals que poden afligir els homes. Pandora imprudentment la destapa, i és aleshores que per una eternitat

s'escampen per la terra les malvestats. Una vegada més el tema de la imprudència o de la tafaeria, que anivella la curiositat amb la infracció.

És aquesta fotografia de les debilitats humanes que delata cada mite, cada faula mitològica : d'una banda ens acosta al món de les divinitats que, dins múltiples disfresses i impersonacions, entaulen tracte amb els humans, els guien o els fan caure en error , els aboquen glòria o llur desgràcia ; de l'altra banda , pels íntims contactes déu-humà neixen els herois, - Hèracles/ Hèrcules , Perseu , Teseu, Ulisses, cadascun dels quals personificarà qualitats a què aspiren els humans al llarg dels segles. I en cadascuna de les faules, en cada relat de relacions humà-déu, déu -humà, heroi-humà , descobrim trets de les constants socio- ètiques , psico-estètiques de la nostra raça, carregades de bases culturals .

En les nomenclatures, la riquesa mitològica ha passat en gran mesura a nosaltres tant en l'àmbit de les lletres com en el de les ciències.

Diana (Àrtemis en grec) és deessa caçadora , i ja hem esmentat que fer diana és encertar la diana, el bell mig del cercle. Però també és una varietat de simi , i també l'estel de l'alba...per això en termes militars tocar diana és fer el toc que ha de despertar a punta de dia la tropa.

Hermafrodita és tota criatura, vegetal o animal, posseïdora dels dos sexes alhora. No poques flors , o el cargol terrestre, són hermafrodites. El nom els ve de la Mitologia , d'un fill d'Hermes i Afrodita, el qual fou dotat pels déus d'aquella doble naturalesa simultània.

La medusa té l'aparença d'una testa amb molts de cabells, en raó dels serrells que li pengen tot al volt. En la Mitologia Medusa era un monstre letal, una de les tres Gorgones, l'única mortal , que tenia per abundants cabells serpents, i que Perseu decapità .

l'heli és el nom d'un gas que, identificat a mitjans del segle XIX dins l'espectre solar , rebé aquest nom en record d'una divinitat anterior a l'esglaió de Zeus , Heli, el sol. Seguint l'Aurora, Heli tot el dia recorre el cel muntat en el seu carro de llum. Modernament un satèl.lit fotogràfic ha obtingut aquest nom.

Una néta d'Heli i filla d'Asclepi o Esculapi, Panacea ,és la deessa de la curació universal gràcies a les plantes. Per això avui quan trobem el desllorador d'una cosa, el remei, parlem de la panacea .

Quiró era un centaure - criatura meitat home meitat cavall- de gran ciència: dominava la música, l'estratègia de la guerra, la caça, la moral, la medecina. Com a metge cirurgià tenia una incomparable habilitat manual i - llegenda pura, però també anticipació científica- implantava ossos substituïts . Els quiromassagistes d'avui són els qui treballen amb les mans.

Si mirem el firmament, Andròmeda Aquari, Auriga, Casiopea., Cranc..són constel.lacions que porten noms mitològics. Interessants són els noms de tots, i ara triaré el d'Escorpí, que té l'origen en el gegant Orió, fabulós caçador, al qual Àrtemis envià un escorpí que va matar-lo. En premi d'aquest fatal servei l'Escorpí fou elevat al cel en forma de constel.lació, però també Orió . La constel.lació d'Orió desapareix del cel quan apareix la d'Escorpí, fet indicatiu que el defuig. El gos d'Orió, perquè no quedés al nivell inferior, és a , dir, a la Terra, també fou elevat, hem dit, a constel.lació, la Canis maior ,o gran gos : el morro el constitueix l'estrella Sirius.

La llista de constel.lacions (que donen lloc als signes del zodíac) seria massa llarga per a un xerrada : però els antics veien en el perfil de les constel.lacions figures de gossos, àguiles, ossos, girafes, un zoològic sencer, amb més de vint-i-cinc noms d'animals.

Sense abandonar els espais exteriors, observem que l'apartat dels coets interplanetaris, satèl.lits orbitals , míssils bèl.lícs llançadores o sondes han pres molts noms mitològics : Atlas, Europa, Hermes, Eco, Centaure, Apol.lo, Atlas, Posidó, Saturn .

Tornem a la terra, a la, geografia concretament :

Atlas era un gegant , relacionat amb l'Atlàntida (Verdaguer).En raó d'unes baralles fou condemnat a sostenir la volta del cel sobre les espatlles. Vivia al nord d'Àfrica, on la serralada de l'Atlas n'és constant recordatori. Un atlas conté la representació del firmament i de la terra. Oceà és, en origen, una

personificació deificada de l'aigua, i el pare de tots els rius. Després passà a ser l'Atlàntic.

Europa era una donzella a qui raptà Zeus en forma de toro, i més tard la figura del toro passà a una constel·lació, Taurus. Egeu era un rei d'Atenes, pare de Teseu, que donà nom a la mar Egea.

Icar, el personatge que amb ales postisses volgué acostar-se al sol i caigué al mar donà nom a un tros de l'Egeu, la mar Icària. Etc. etc.

Molts noms de personatges mitològics van passar la cristianitat i alguns que els portaven arribaren al santoral des de l'onomàstica grega: Hipòlit, Helena, Dionís, Ariadna, Aurora, Penèlop... Iris, Jacint... O llatina : Juli, Ròmul, Gràcia, Sílvia.

La ciència, la tècnica, la publicitat, la vida diària, estan plenes de noms compostos, derivats en origen de noms mitològics : Afrodisíac (Afrodita) Ecografia (Eco , una nimfa que, en desaparèixer repetia les darreres paraules dites) Geologia (Gea, la terra) Hipnosi (de Hipnos déu de la son) Un fill seu Morfeu (el que pren forma, era la divinitat dels somnis ,i dóna lloc al nom morfina) Aristocràcia (Poder cràtia dels primers, dels millors , Aristos). Psiché, la ment, psicoteràpia, psicologia, psicosi.

El món de la publicitat, el cinema, és ple d'al·lusions a la mitologia. La paraula *niké* vol dir victòria. Potser la marca esportiva que recull el nom indica que qui la gasta vencerà. Les Sirenes , tan divulgades en la iconografia ,eren famoses perquè amb els seus cants atreïen els navegants i els feien topar contra els esculls. D'aquí ve la relació amb la botzina dels vaixells , so d'alerta, d'avís.

Hèracles és més conegut com Hèrcules, la versió llatina. Els dibuixos animats al cinema han fet que el personatge, bé que deformat, sigui conegut. I d'una bellesa femenina no dubtem a dir-ne metafòricament, una Venus (Afrodita).

Anècdotes que omplen la nostra vida d'avui, però també ensenyaments . La Mitologia pot representar una entrada en l'humanisme. De fet, ho fou per als grecs protohistòrics, que bastiren a través de ls lligams

mitològics, una xarxa on es barrejaven coneixements, creences, interrogants, imatges poètiques i explicació dels misteris del món, que tan aviat els van intrigar, fent d'ells el primer poble lògic, pensador, modern. I deixant-nos a nosaltres una font inesgotable d'inquietuds científiques, una obstinada collita humana, fruitosa de bellesa i farcida de poesia .

Josep Vallverdú

Lleida, 17. set. 2002.